

Datum : 25 september 2003
Aan : Tweede Kamer fractie PvdA

Economische effecten tegenbegroting PvdA 2004

1 Inleiding

Het CPB heeft op verzoek van de Partij van de Arbeid de economische effecten van een aantal wijzigingsvoorstellen voor de begroting 2004 gezien. Uitgangspunt vormen de kabinetsvoorstellen in de Miljoenennota 2004, zoals ze door het CPB in de MEV 2004 zijn verwerkt. Het voorgenomen beleid in de begroting 2004 behelst niet alleen de voorstellen uit het Hoofdlijnenakkoord, maar ook het aanvullende pakket uit augustus 2003, alsmede de voorstellen van het kabinet Balkenende I (Strategisch Akkoord en aanvullend beleid).¹ Wijzigingsvoorstellen in de tegenbegroting worden afgezet tegen het huidige voorgenomen beleid; terugdraaien van een ombuiging van het kabinet betekent daarom een intensivering.

2 Wijzigingsvoorstellen van de PvdA

De wijzigingsvoorstellen van de PvdA impliceren ten eerste uitgavenintensiveringen ad 4,4 mld euro. Hiertegenover staat 0,3 mld euro aan uitgavenbeperkingen. Ook in de sfeer van de collectieve lasten wordt een aantal wijzigingen voorgesteld. De totale wijziging in belasting- en premieopbrengsten komt ex ante neer op een lastenverlichting van 0,1 mld euro. Bij gegeven premies voor de sociale verzekeringen komen alle voorstellen alsmede de doorwerkingseffecten tot uiting in het EMU-saldo.

¹ Tabel 1.6 in de MEV 2004 biedt een cumulatief overzicht van het voorgenomen beleid.

Tabel 2.1 Budgettaire afwijkingen t.o.v. Miljoenennota, 2004

	mld euro	% BBP
EMU-saldo MEV		- 2,4
Effect voorstellen PvdA (+ = EMU-saldo verbeterend):		
Ombuigingen	0,3	
Intensiveringen	- 4,4	
Lasten	- 0,1	
Ex ante effect op EMU-saldo	- 4,1	
Inverdieneffecten	1,4	
Ex post effect op EMU-saldo	- 2,8	- 0,6
EMU-saldo PvdA (MEV plus voorstellen)		- 2,9

In de Macro Economische Verkenning, waarin de kabinetsvoorstellen uit de Miljoenennota zijn verwerkt, is een EMU-saldo van - 2,4% van het BBP gerapporteerd voor 2004. De bovenstaande voorstellen betekenen een verslechtering van dit saldo met 0,6%, zodat afgerond het EMU-saldo inclusief de PvdA-plannen op - 2,9% BBP uitkomt (zie tabel 2.1). Dit is inclusief de inverdieneffecten als gevolg van de macro-economische doorwerking van de maatregelen.

2.1 Uitgaven

Tabel 2.2 vat de wijzigingsvoorstellen voor de collectieve uitgaven samen. In totaal wordt 0,3 mld euro aan ombuigingen voorgesteld. Daar staat voor 4,4 mld euro aan intensiveringen tegenover, met name door het terugdraaien van ombuigingen van het kabinet.

2.1.1 Ombuigingen

- Afgezien wordt van verdere deelname aan het Joint Strike Fighter-Project (dus besparing op de System Development and Demonstration (SDD)-fase). Dit levert een besparing op van 0,05 mld euro.
- Door betere arbozorg kan op het ziekteverzuim in de collectieve sector worden bezuinigd. Dit vereist wel concrete maatregelen, zoals de opzet van een goed registratiesysteem en verzuimprotocol, tijdige inzet van Arbo-diensten, verplichting tot Arbo-contracten, prestatiecontracten en/of financiële prikkels. Aan de invoering van dergelijke maatregelen zijn natuurlijk ook kosten verbonden, zodat de opbrengsten in het eerste jaar tot 0,03 mld euro beperkt blijven.
- Bij de zorguitgaven wordt voor 0,13 mld euro bespaard door onder meer het verlagen van het PGB-tarief voor huishoudelijke hulp en het maximeren van het aantal GGZ-behandelingen.

- De niet-belastingmiddelen nemen toe door een verhoging van de boetes (0,10 mld euro) en door asielzoekers toe te staan meer te werken en bij te dragen aan de kosten van opvang (0,03 mld euro).

Tabel 2.2 Ombuigingen en intensiveringen, 2004, in mld euro

	Ombuigingen	Intensiveringen
Naar beleidsmatige clusters		
Arbeidsvoorwaarden collectieve sector	0,0	0,5
Defensie	0,1	0,0
Onderwijs	0,0	0,8
Openbare orde	0,0	0,2
Overig openbaar bestuur	0,0	0,4
Volkshuisvesting	0,0	0,3
Openbaar vervoer	0,0	0,3
Milieusubsidies	0,0	0,2
Overige subsidies	0,0	0,1
Sociale zekerheid (incl. WTS)	0,0	0,8
Zorg	0,1	0,5
Ontwikkelingssamenwerking	0,0	0,3
Niet-belastingmiddelen	0,1	0,0
Totaal	0,3	4,4
Naar budgetdiscipline sectoren		
Rijksbegroting in enge zin	0,1	2,9
Sociale zekerheid en arbeidsmarkt	0,0	0,7
Zorg	0,1	0,7
Overig EMU-relevante uitgaven	0,1	0,0
Totaal	0,3	4,4

2.1.2 Intensiveringen

- Door het herstel van de koppeling aan de lonen in de marktsector stijgen de contractlonen bij de overheid en in de zorgsector 0,5% extra (0,3 mld euro). Verder wordt het incidenteel loon in de collectieve sector (overheid en zorg) met circa 0,2 mld euro verhoogd.
- De uitgaven voor onderwijs worden met 0,8 mld euro verhoogd. Dit is bestemd voor onder andere aanpak van het lerarentekort (bijvoorbeeld betere arbeidsvoorwaarden), versterking van het beroepsonderwijs, tegengaan van onderwijsachterstanden en het terugdraaien van de bezuinigingen op de efficiëntie van het Hoger Onderwijs.
- Op het gebied van veiligheid wordt 0,2 mld euro geïntensiveerd. Het betreft hier extra uitgaven voor o.a. extra politie in de wijken, jeugdbeleid, aanpak huiselijk geweld en rechtsbijstand.
- De gebruikelijke systematiek voor voeding van het Gemeente- en Provinciefonds (GF/PF) wordt losgelaten. De netto intensiveringen in deze tegenbegroting hebben daarom geen

doorwerking naar het GF/PF. De gebruikelijke systematiek zou een intensivering van 0,4 mld euro betekenen. (De PvdA kiest voor rechtstreeks inzetten van middelen, zoals voor het gemeentelijk reïntegratiebudget, minimabeleid en de woningbouw.)

- Het gemeentelijke reïntegratiebudget (cluster overig openbaar bestuur) wordt met 0,25 mld euro verruimd. Dit extra budget is bedoeld voor ID- en WSW-banen, scholing en activering en leerwerktrajecten voor jongeren.
- De uitgaven aan integratie en asiel (cluster overig openbaar bestuur) worden met 0,1 mld euro verhoogd door de remigratieregeling te herstellen en door de bezuinigingen op inburgering en taalonderwijs gedeeltelijk ongedaan te maken.
- Voor ver- en nieuwbouw (cluster volkshuisvesting) wordt 0,3 mld euro gereserveerd. Dit moet de woningnood verminderen en de leefbaarheid van wijken vergroten.
- De uitgaven aan openbaar vervoer worden met 0,3 mld euro verhoogd. Het betreft hier een extra bijdrage aan de NS en het ongedaan maken van de bezuinigingen op het streekvervoer.
- De milieusubsidies worden met 0,15 mld euro vergroot. Hiermee wordt de bezuiniging op de subsidies voor energiebesparing ongedaan gemaakt en worden milieuvriendelijke innovaties gestimuleerd.
- De ombuigingen op de huursubsidies worden teruggedraaid (0,1 mld euro).
- In de sociale zekerheid worden diverse ombuigingen van het kabinet teruggedraaid. Het betreft hier het herstel van de koppeling van de uitkeringen aan de gemiddelde loonstijging (0,4 mld euro), het instandhouden van de vervolgitkering WW (0,03 mld euro), het beperken van de sollicitatieplicht voor werknemers van 57½ jaar en ouder tot het eerste jaar van de werkloosheid (0,01 mld euro) en geen WAO-herbeoordelingen volgens het nieuwe schattingsbesluit (0,01 mld euro). Daarnaast wordt er 0,17 mld euro vrijgemaakt voor koopkrachtreparatie van laagstbetaalden, voornamelijk via gemeentelijk minimabeleid en de lang-laag regeling. Ook wordt de financiering voor kinderopvangplaatsen met 0,15 mld euro uitgebreid en 0,03 mld euro extra gereserveerd voor tussenschoolse opvang.
- Het terugdraaien van de pakketverkleining in de ZFW betekent voor het grootste deel een lastenverlichting van 0,6 mld euro. De zorguitgaven stijgen slechts met 0,1 mld euro, doordat het verwachte gedragseffect vervalst. Verder wordt voor ruim 0,4 mld euro geïntensiveerd in de zorg. Zo worden de bezuinigingsmaatregelen met betrekking tot zorgvernieuwing en subsidies van 0,2 mld euro teruggedraaid. Ook wordt er 0,2 mld euro uitgetrokken voor specifieke zorg, zoals jeugdzorg, ouderenzorg en gehandicaptenzorg.
- Kwijtschelding van commerciële schulden van ontwikkelingslanden maakt deel uit van het budget voor ontwikkelingssamenwerking (ODA). De verhoging van deze toerekening wordt door de PvdA ongedaan gemaakt. Dit leidt tot 0,3 mld aan extra uitgaven.

2.2 Lastenmaatregelen

De tegenbegroting van de PvdA leidt tot een verlichting van de microlasten met 0,08 mld euro. Dit is het saldo van 0,07 mld verzwaring van de lasten van bedrijven en 0,15 mld euro lastenverlichting voor gezinnen.

- De arbeidskorting wordt vervangen door een werkbonus (of EITC, *earned income tax credit*) op jaarloonbasis. Tot 100% van het wettelijk minimumloon blijft de huidige arbeidskorting gehandhaafd, maar de werkbonus loopt verder op met 500 euro tot 1714 euro bij 130% van het wettelijk minimumloon en blijft vervolgens constant tot 180% van het wettelijk minimumloon. Daarna loopt de werkbonus af tot het oude niveau (1214 euro) bij 240% van het wettelijk minimumloon, om vervolgens naar nul te dalen bij 400% van het wettelijk minimumloon. Een deel van de werkbonus (20 mln euro) wordt gereserveerd als werkbonus voor gehandicapten en bijstandsgerechtigden die zijn aangewezen op deeltijdbanen. Per saldo resulteert een lastenverlichting van 1,0 mld euro.
- Voor de invoering van een tijdelijke afdrachtkorting voor bedrijven bij het aannemen van langdurig werklozen wordt 0,29 mld euro uitgetrokken. Werkgevers die een werkloze (langer dan zes maanden werkloos) of een arbeidsgehandicapte aannemen, kunnen in dit voorstel zélf een afdrachtkorting toepassen op de af te dragen loonbelasting van 7500 euro in de eerste achttien maanden na indiensttreding.
- De levensloopregeling wordt uitgebreid (0,05 mld euro). De PvdA wil een garantie voor langerdurend verlof bij ernstig zieke partner of kind op 70% van het minimumloon.
- Om ervoor te zorgen dat de zorgkosten voortvloeiend uit de AWBZ breder gedragen worden, breidt de PvdA de heffingsgrondslag van de AWBZ uit met grondslag van de derde en vierde belastingschijf. De AWBZ-premie daalt hierdoor van 13,25% naar 11,55%. De belastingtarieven worden zo aangepast dat het totale tarief van de schijven niet verandert, met uitzondering van de vierde schijf die 2%-punt hoger uitkomt (0,3 mld euro).
- De nominale ZFW-premie wordt met 100 euro verlaagd (0,8 mld euro). Ter compensatie daarvan wordt de AWBZ-premie met eenzelfde bedrag verhoogd. Dit leidt tot een verhoging van de eerste drie schijven met 0,35%-punt.
- Het terugdraaien van de pakketverkleining in de ZFW impliceert in de methodiek van het CPB een lastenverlichting van 0,6 mld euro. Verder vervalt bij de PvdA de eigen bijdrage voor medicijnen, een lastenverlichting van 0,2 mld euro. Die wordt gefinancierd met een lastenverzwaring van eenzelfde omvang via de procentuele ZFW-premie. Het introduceren van een vermogenstoets bij opname in een AWBZ-instelling leidt tot een lastenverzwaring van 0,15 mld euro. Daarnaast wordt in de intramurale GGZ een eigen bijdrage regeling geïntroduceerd (0,03 mld euro).

Tabel 2.3 Collectieve lasten, 2004, in mld euro

Milieu	1,1
Inkomen en arbeid	- 0,7
Winst en vermogen	0,0
Overig	- 0,5
Totaal	- 0,1
w.v. bedrijven	0,1
w.v. gezinnen	- 0,1

- Bovenop de verhoging van de tabaksaccijns met 55 eurocent per pakje van 25 sigaretten of 50 gram shag door het kabinet, verhoogt de PvdA de tabaksaccijns verder met 20 eurocent. Inclusief BTW levert dit 0,15 mld euro op.
- De accijnzen voor alcoholhoudende dranken worden verhoogd. De alcoholaccijns voor zuivere alcohol neemt met 3,55 euro/l toe tot 21,30 euro. De bieraccijns neemt gemiddeld toe met circa 1 ct/l bier tot circa 7 eurocent. De wijnaccijns neemt toe met 12 ct/l wijn tot 71 eurocent. Rekening houdend met specifieke uitverdieneffecten bedraagt de opbrengst 0,15 mld euro.
- De energiebelasting voor grootverbruikers wordt verhoogd. Grootverbruikers van aardgas (> 1 mln m3 per jaar) en elektriciteit (> 10 mln kWh per jaar) zijn onder de huidige regulerende energiebelasting vrijgesteld van heffing. De PvdA wil dat ook deze verbruikers energiebelasting gaan betalen en wel van 0,23 ct/m3 aardgas en 0,22 ct/kWh elektriciteit. Dit leidt tot een budgettaire opbrengst van circa 0,1 mld euro, gelijk verdeeld over aardgas en elektriciteit. De PvdA wil de helft van de heffing teruggeven als de grootverbruiker toetreedt tot het convenant Benchmarking Energieprestaties. Eind 2001 was gemeten naar energieverbruik al 94% van de grootverbruikers toegetreden tot dit convenant.² Hiermee heeft de door de PvdA gestelde voorwaarde voor belastingteruggave geen effect en gaat het CPB uit van een halvering van de genoemde grootverbruikerstarieven en de daarmee gemoeide ontvangsten.
- Het verlaagd tarief REB voor glastuinbouw wordt afgeschaft. Vanaf 2002 is dit tarief 1,37% van het normale tarief zodat vrijwel sprake is van vrijstelling. Het onder het normale tarief brengen levert volgens de MN 2004 in 2004 een bedrag van 0,12 mld euro op.
- De PvdA verhoogt de accijns op diesel met circa 40 cent per 1000 liter. Budgettair levert dit circa 0,36 mld euro op. Hiervan drukt een derde op bedrijven en twee derde op gezinnen.
- De PvdA verhoogt de accijns op LPG met ruim 10 cent per kg, een ruime verdubbeling van de huidige accijns. Hiermee is een bedrag van circa 0,06 mld euro gemoeid.

² Zie www.rivm.nl/milieuennatuurcompendium/nl/i-nl-0389-03.html

- De PvdA voert een toeslag in op de BPM voor dieselauto's die 0,12 mld euro oplevert. Circa een derde hiervan is voor rekening van bedrijven en twee derde is voor rekening van gezinnen.
- De PvdA voert een "landing and take-off" (LTO) heffing voor vliegverkeer in met een budgettaire opbrengst van 0,4 mld euro.
- De PvdA wil bovenmatige afvloeiingsregelingen en optierechten niet langer aftrekbaar laten zijn voor de grondslag van de vennootschapsbelasting. Dit heeft geen budgettaire consequenties voor 2004.

3 Macro-economische effecten

Het uitvoeren van de hiervoor beschreven wijzigingsvoorstellen leidt in 2004 tot 0,4%-punt meer economische groei (zie tabel 3.1). Dat is ongeveer de helft toe te schrijven aan extra productie en werkgelegenheid bij de overheid en de zorgsector. Daarnaast kan ook de productie in de marktsector toenemen, dankzij meer consumptieve bestedingen van gezinnen en investeringen door bedrijven. De groei van de werkgelegenheid in 2004 met 36 000 personen hangt vooral samen met de plannen van de Partij van de Arbeid om extra werkgelegenheid in de zorg en het onderwijs te creëren en om gesubsidieerde banen te behouden. In de marktsector komt het aantal extra banen in 2004 7 000 personen hoger uit.

De inflatie komt 0,4%-punt hoger uit vanwege hogere heffingen (onder andere op brandstoffen, alcohol, tabak en landingsrechten van vliegtuigen). Het contractloon stijgt nauwelijks omdat het opwaartse effect van hogere prijzen grotendeels wordt gecompenseerd door de lagere lastendruk en een daling van de replacement rate. Het positieve effect op het reëel beschikbaar gezinsinkomen van de verlaging van de directe belastingen en premies is groter dan het negatieve effect van de hogere indirecte belastingen. Het beschikbaar inkomen van gezinnen stijgt dus enigszins en daardoor kunnen de consumptieve bestedingen iets toenemen. De arbeidsinkomensquote kan licht verbeteren dankzij de stijgende arbeidsproductiviteit in de marktsector en extra loonkostensubsidies voor bedrijven. Deze gunstiger winstgevendheid draagt bij aan meer investeringen door bedrijven. Het EMU-saldo komt krap 0,6% van het BBP lager uit, op -2,9%, vooral omdat de tegenbegroting van de Partij van de Arbeid per saldo 4,1 mld euro minder tekortbeperkende maatregelen omvat dan de kabinetsplannen.

Tabel 3.1 Macro-economische effecten in 2004

	Afwijkingen in %
Contractloon marktsector	0,1
Consumentenprijsindex (CPI)	0,4
Bruto binnenlands product (BBP) (volume)	0,4
Productie marktsector (volume)	0,3
Particuliere consumptie (volume)	0,3
Investerings bedrijven (excl. woningen, volume)	0,3
Uitvoer goederen (excl. energie, volume)	0,0
Werkgelegenheid (personen)	0,5
Arbeidsinkomensquote marktsector (%-punt)	-0,3
EMU-saldo (% BBP)	-0,6

Het gunstige effect op het BBP in 2004 is te danken aan een bestedingsimpuls. Dit effect kan op langere termijn alleen standhouden voorzover de wijzigingsvoorstellen ook de structurele groei vergroten. De effecten op de structurele groei zijn in het kader van de tegenbegroting niet afzonderlijk doorgerekend. In kwalitatieve zin kunnen hierover op basis van eerdere analyses wel een aantal opmerkingen worden gemaakt.

Voor de arbeidsmarkt zijn vooral relevant het behoud van de SPAK, de introductie van een werkbonus (EITC) en de verhoging van het minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen. Deze maatregelen hebben effect op de evenwichtswerkloosheid en daarmee op de structurele groei in de komende jaren. Op voorhand kan echter niet gezegd worden in welke richting dat zal zijn, omdat de effecten deels tegengesteld zijn. Het behoud van de SPAK verlaagt de loonkosten en heeft een positief effect op de werkgelegenheid. Het verhogen van het minimumloon werkt daarentegen tegengesteld, omdat het tot opwaartse druk op de lonen leidt. De extra middelen die worden ingezet voor de werkbonus werken stimulerend voor mensen om over te stappen van een uitkering naar een baan. Dit leidt tot extra werkgelegenheid voor het laagopgeleide deel van de beroepsbevolking, maar heeft een negatief effect op de arbeidsproductiviteit. Het inkomensafhankelijk element zorgt voor een verhoging van de marginale wig op het afbouwtraject, met negatieve effecten op met name arbeidsaanbod van de hogere inkomensgroepen en werkgelegenheid.

Tenslotte kan van een deel van de intensivering, en met name die in het onderwijs, een positief effect uitgaan op het structurele groeivermogen van de Nederlandse economie.

4 Koopkrachteffecten

De maatregelen in het voorgestelde pakket van de PvdA leiden tot een herverdeling van inkomen van huishoudens met een hoger inkomen naar huishoudens met een lager inkomen. Per

saldo dalen de koopkrachtrelevante lasten van gezinnen met ½ mld euro. Daarnaast is 1 mld euro van de intensiveringen relevant voor de koopkracht. Door de maatregelen stijgt de inflatie met 0,4%, terwijl de contractloonstijging niet verandert; de reële lonen dalen dus met 0,4%.

Voor werkkenden met een laag inkomen is de vervanging van de arbeidskorting door een werkbonus (EITC) gunstig, omdat het maximum van de werkbonus 500 euro hoger ligt dan het maximum van de huidige arbeidskorting. Werknemers met een inkomen boven 240% WML ontvangen echter minder aan werkbonus dan de huidige arbeidskorting; inkomens boven 400% WML ontvangen geen werkbonus, terwijl ze wel de arbeidskorting kwijtraken.

Voor ZFW-verzekerden zijn de verlaging van de nominale ZFW-premie (100 euro per volwassene), het terugdraaien van de pakketverkleining (63 euro per volwassene) en het vervallen van de eigen bijdrage voor medicijnen (13 euro per verzekerde) gunstig. Ter financiering stijgen de procentuele werknemerspremie-ZFW en de belasting- en premietarieven in de eerste twee schijven weliswaar met 0,15%-punt respectievelijk 0,35%-punt, maar per saldo pakt deze maatregel gunstig uit voor ZFW-verzekerden. Een gezin met twee kinderen betaalt gemiddeld 320 euro minder aan ziektekosten. Huishoudens met een hoog inkomen ondervinden echter nadeel van deze maatregelen, omdat zij deze maatregel meefinancieren door de verhoging van het gecombineerde AWBZ-belastingtarief van de derde schijf met 0,35%-punt en de vierde schijf met 2%-punt.

De arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector worden verbeterd door de koppeling van de salarissen aan de marktsector te herstellen, de contractlonen nemen hierdoor met circa 0,5% toe. Uitkeringsgerechtigden profiteren van de verhoging van het WML door de herstelde koppeling aan de marktsector en de collectieve sector. Het bruto WML en de uitkeringen stijgen hierdoor 1% meer dan in de Miljoenennota. Ook het terugdraaien van de korting op de huursubsidie is vooral voor uitkeringsgerechtigden gunstig.

In de koopkrachtcijfers komt een aantal maatregelen niet tot uitdrukking. Dit zijn de verhoging van de incidentele loonstijging in de collectieve sector, de extra uitgaven aan het gemeentelijke inkomensbeleid en de lang-laag regeling. Voor de desbetreffende groepen kunnen de koopkrachteffecten echter groot zijn.

De koopkrachtontwikkeling wordt voorts negatief beïnvloed door de voorgestelde maatregelen in de indirecte en consumptiegebonden belastingen (tabaksaccijns, brandstoffenaccijns, alcoholaccijns en heffing vliegverkeer); deze maatregelen hebben een opwaarts effect op de inflatie.

Tabel 4.1 Koopkrachteffecten (exclusief incidenteel) naar huishoudtype, inkomensbron hoofdverdiener en huishoudinkomen, 2004

Bruto huishoudinkomen ^a	Alleenverdiener		Tweeverdiener		Alleenstaande ^b	
	effect beleid	beleid incl. MEV	effect beleid	beleid incl. MEV	effect beleid	beleid incl. MEV
mediaan koopkrachtmutatie in %						
Hoofdverdiener werknemer						
< 150% WML	3	3	}	2	}	2½
150-250% WML	2¼	1¾				
> 250% WML	- 2	- 3	¾	0	- 1¾	- 2½
Hoofdverdiener uitkeringsgerechtigd						
< 120% WML	2½	1½	}	1¾	}	¾
> 120% WML	1¾	½				
65-plussers						
< 120% AOW	}	1¾	}	1	}	1
> 120% AOW						
			1	1	- ½	- 1¼

^a Bruto inkomen uit arbeid of uitkering; WML = bruto minimumloon, AOW = bruto 100% AOW-uitkering.

^b Inclusief alleenstaande ouders.

Effect op replacement rate en marginale druk

Per saldo leiden de maatregelen van de PvdA tot een daling van de replacement rate, de verhouding tussen het beschikbaar inkomen uit een uitkering en uit werk, met ¼%-punt. De invoering van een werkbonus heeft een sterk neerwaarts effect op de replacement rate; de daling van de nominale ZFW-premie en het terugdraaien van de pakketverkleining hebben echter een opwaarts effect op de replacement rate.

In het opbouwtraject van de werkbonus (tot 130% WML) daalt de marginale druk sterk. Dit is gunstig voor het arbeidsaanbod (zowel in personen als in uren) en de prikkel om bijvoorbeeld door scholing een hoger uurloon te verwerven. In het afbouwtraject tussen 180% en 400% WML verhoogt de werkbonus de marginale druk met 4¾%-punt.